

Ensemble 4.1

Thomas Hoppe	- piano
Jörg Schneider	- hobo
Alexander Glücksmann	- klarinet
Christoph Knitt	- fagot
Fritz Pahlmann	- hoorn

Ludwig van Beethoven
(1770-1827)

Kwintet in Es op. 16 (1801)

- I Grave - Allegro ma non troppo
- II Andante cantabile
- III Rondo (allegro ma non troppo)

Avner Dorman
(1975)

Jerusalem Mix (2007)

- I. Jerusalem Mix
- II. The Wailing Wall
- III. Wedding March
- IV. Blast.
- V. Adhan
- VI. Jerusalem Mix

pauze

Walter Gieseking
(1895-1956)

Kwintet in Bes (1919)

- I. Allegro moderato
- II. Andante
- III. Vivace molto scherzando

Ensemble 4.1

Het enige 'Piano Windtet' in zijn soort: Ensemble 4.1. 4 Blazers uit Duitse toporkesten en 1 pianist wijden zich aan dit nog deels onontdekte prachtige muzikale genre. Sinds de oprichting in 2013 hebben ze in Duitsland en het buitenland talloze concerten gespeeld, met overal veel succes. Ze hebben al verschillende interessante stukken voor deze bijzondere bezetting onder het stof vandaan gehaald, vandaag bijvoorbeeld staat op het programma een werk van Gieseking, die voornamelijk als pianist bekend was. Op het podium vallen het vermogen tot communiceren en de meeslepende présence op. Oubolligheid is hun vreemd. Ensemble 4.1 wordt daarom in de pers veelvuldig geprezen.

Toelichting

Toen de 21-jarige **LUDWIG VAN BEETHOVEN** zich in Wenen vestigde was hij enigszins terughoudend met componeren voor de verheven genres als het strijkkwartet en de symfonie, waarin Haydn excelleerde. Hij was echter zelfverzekerd genoeg om de vergelijking aan te gaan met de pas overleden grootheid Mozart. Vier jaar na zijn aankomst in Wenen, in 1796, maakte Beethoven zijn enige concerttournee: naar Praag, Dresden, Leipzig en Berlijn. Tijdens die tournee schreef hij zijn kwintet voor blazers met piano, dat in 1801 werd uitgegeven.

Er zijn opvallende overeenkomsten met Mozarts kwintet K452 dat Mozart zelf beschouwde als zijn beste werk tot dan toe: dezelfde bezetting, dezelfde toonsoort, een langzame inleiding en een rondo als finale. Ook verwijst Beethoven in zijn finale naar Mozarts 22^e pianoconcert. Het blijft echter gissen hoe Beethoven Mozarts 'beste werk' kon kennen. Mozarts kwintet werd pas in 1800 gepubliceerd. Het is bekend dat Beethovens vriend Nikolaus Zmeskall het manuscript toen bezat; mogelijk heeft hij het eerder met Beethoven gedeeld. Een andere mogelijkheid is dat Beethoven Mozarts kwintet in Praag op een concert heeft gehoord waar van kopieën werd gespeeld.

Ondanks alle overeenkomsten staat Beethovens kwintet op zichzelf. Terwijl Mozart de piano subtiel heeft verweven met de blazers, zette Beethoven de piano en de blazers vaker tegenover elkaar als in een pianoconcert. Over de première is bekend dat Beethoven - die achter het klavier zat - in de finale plotseling begon te improviseren. Dit tot ergernis van de blazers, die moesten wachten tot ze weer mochten inzetten. Toen Beethoven het rondothema eindelijk liet terugkeren en de blazers weer konden inzetten, was iedereen opgelucht maar ook betoverd door het spel van de meester.

AVNER DORMAN (1975) behoort tot de meest succesvolle Israëliëse componisten. Hij studeerde o.a. compositie in Tel Aviv en New York bij John Corigliano en won meer dan tien belangrijke prijzen. In 2018 won hij de Azrieli Music Prize voor zijn vioolconcert *Nigunim*. Tegenwoordig is hij compositieprofessor aan het Sunderman Conservatorium en dirigent van het CityMusic Cleveland Chamber Orchestra. Dormans composities worden door beroemde musici uitgevoerd, onder wie Zubin Mehta, Ricardo Chailly, Gil Shaham en Hilary Hahn.

Dormans muziek is vaak ritmisch complex en heeft verschillende culturele achtergronden. In zijn kwintet *Jerusalem Mix* zijn er invloeden van Joodse en Arabische muziek te horen. Dorman schreef *Jerusalem Mix* in 2007 in opdracht van het Jerusalem Chamber Music Festival.

Dorman zelf over zijn *Jerusalem Mix*:

"De titel is afkomstig van een populair Israëliësch gerecht dat bestaat uit verschillende soorten gebakken vlees met kruiden. Het gerecht is net als de oorsprong van de stad Jerusalem een smeltkroes van smaken en karakters die elk uniek zijn terwijl ze ook bijdragen aan het geheel. Toen ik begon met het componeren ontdekte ik dat een piano-blazerskwintet een lastig ensemble is omdat er vier verschillende instrumentgroepen in voorkomen. Ik besloot de diversiteit van dit ensemble te spiegelen aan de diversiteit van Jeruzalem.

Het werk bestaat uit een collage van korte scènes die elk één of meer aspecten van de stad belichten.

I. Jerusalem Mix – verbeeldt de drukte van de moderne stad. Muzikaal is dit deel gebaseerd op Armeense en Turkse volksdansstijlen waarin de lengte van de maat steeds verschilt. In het middendeel zit een gebed-achtig deel waarin de hobo de Midden-Oosterse blaas-instrumenten zurna of doedoek imiteert.

II. The Wailing Wall – bootst het geluid van een biddende massa uit. Dit deel is gebaseerd op de karakteristieke zucht van het joodse gebed en is een eerbetoon aan Mordecai Seters oratorium *Tikun Hatzo*.

III. Wedding March – een humoristisch deel dat geïnspireerd is door Chassidische muziek maar geleidelijk bruiloftmuziek incorporeert uit Midden-Oosterse joodse tradities.

IV. Blast – ontploffing

V. Adhan (the Islamic call to prayer) – door het aanslaan van de pianosnaren met stokjes imiteert de pianist het geluid van een kanun (cymbalom). Ook wordt de oproep tot gebed hierin verklankt.

VI. Jerusalem Mix

Alle delen zijn gebaseerd op twee eenvoudige melodische cellen. Voor mij drukt het feit dat deze eenvoudige motieven zich kunnen lenen voor de muziektradities van het christendom (Armeense dans), islam en jodendom, uit dat op een diep cultureel, muzikaal en menselijk niveau onze culturen dichterbij elkaar liggen dan we ons vaak realiseren.'

WALTER GIESEKING (1895-1956) is vooral bekend als pianist van hooggeprezen opnames van Mozart, Debussy en Ravel. Ook speelde hij muziek van tijdgenoten als Hindemith, Busoni en Schönberg. Hij begon op zijn vierde met pianospelen, had een absoluut gehoor en een bijzonder goed geheugen. Giesecking was in staat tijdens het reizen nieuwe stukken uit het hoofd te leren zonder een piano in de buurt. Hij kon volgens een recensent zelfs in één dag een heel soloconcert uit zijn hoofd leren! De Duitse Giesecking bleef tijdens WOII in Duitsland concerten geven, ook voor Nazi-kopstukken, wat hem niet in dank werd afgenomen. Collega-pianisten Horowitz en Rubinstein beschuldigden Giesecking ervan een Nazi te zijn, hoewel hij zijn joodse manager hielp vluchten. Na de oorlog werd Giesecking op de zwarte lijst gezet en werd in 1949 zijn tournee in de VS geannuleerd. Hij bleef echter in vele landen concerten geven en keerde in 1953 terug naar de VS waar zijn concert in Carnegie Hall uitverkocht was en lovend ontvangen werd. In 1955 raakte Giesecking en zijn vrouw betrokken bij een busongeluk waarbij hij ernstige hoofdwonden opliep en zijn vrouw overleed. Een jaar later zou Giesecking ook overlijden.

Giesecking was behalve pianist ook componist, maar hij deed zelf weinig aan de promotie ervan. Als hobby verzamelde hij vlinders en zijn privécollectie is te zien in het Natuurhistorisch museum in Wiesbaden. Zijn kwintet dat vanavond wordt uitgevoerd werd door Ensemble 4.1 in 2015 op cd gezet naast het kwintet van Mozart en een kwintet de Nederlander Theodoor Verhey. Het is een romantisch werk met een opzweepende finale.